

GAÁL BOTOND

Kálvin ébresztése.

Reformátori szellemű hagyaték a poszt-posztmodernkori örökösöknek

Szerző: Gaál Botond

ISBN 978-963-88961-0-0

Kiadó: Debrecen, Hatvani István Teológiai Kutatóközpont –

Debreceni Református Hittudományi Egyetem, 2010 (212 oldal)

A *Kálvin ébresztése* című művet, amely második, bővített kiadásban jelent meg, Gaál Botond szellemi örökségül ajánlja tanítványainak, Kálvin János születésének ötszázadik évfordulóján. A talányos címválasztás sejteti, hogy a professzori gondossággal rendszerezett, interdiszciplináris elágazásokkal, kitekintéssel bíró tíz önálló, ugyanakkor egymáshoz illeszkedő fejezetből álló könyv üzenet a jelen és a jövő egyházának, emberének.

A tanulmánykötet fél évezred távlatából tekint a múltba, hidat verve az egyházat ébresztő Johannes Calvinus tudományos, kulturális élettere és poszt-posztmodern korunk között, hogy rámutasson a *Sola Scriptura* teológiai elvétől vezérelt reformátor tanainak, gondolatainak időtállóságára, időszerűségére, azaz Kálvin szellemi „hagyatékára”, üzenetére, amelyet – a nyitó fejezetben (is) – a magyar léleknek a magyar történelmi idők kontextusában tesz relevánssá és felfedezhetővé. „Amit leír, a századokba csendül, s sors lesz belőle, szellem és erő.” (Áprily Lajos: Kálvin, 1535 / részlet).

A *Sola Scriptura* szabályozó elvvel, amelyet jóllehet, mint kifejezést Kálvin nem használt, „ő maga és a többi reformátor századokkal előre kijelölte az utat...” (20. old.) Ezen vezérelv applikálása, újrafelfedezése, – amely hajdan

lélet, hitet, nemzeti öntudatot megtartó erőnek bizonyult – a XXI. századi izmusok és ideológiák kakofóniájában különös aktualitással bír, hiszen Európában – Magyarországon is – kialakulóban van a keresztyén identitás-deficit, a poszt-posztmodern tudás, életszemlélet. Korunk embere gyakran alternatív módon igyekszik a transzcendens irányába, rendszerint mit sem tudva a hagyományos, a reformátori szellemben kitaposott útról. Kálvin „Isten megismerését egyedül a Szentírásból tartotta lehetségesnek, s ami ezen kívül esik, azt szabálytalan futásnak nevezte”. (20. old.) Európát aggasztó mértékben jellemzi a vákuumot generáló konvencionális értékelvűség hanyatlása. Az ideológiai úrt rendszerint idegen eszmék töltik be. Ezért (is) sorsdöntő a reformáció lényegi voltának „az Isten és az ember kapcsolatának új szemléletű fölfedezése” – azaz, hogy a teremtmény ismét rátaláljon „a kegyelemes Istennek a kivoltára”. (28. old.) Barth a szabadságra teremtett és a teremtmény módjára létező világról írja: „Isten ennek a világnak teremtményi valóságát, alkatot és szabadságot engedélyez. [...] Szabad és lehet neki Isten mellett lennie.” (Barth Károly: Kis dogmatika. 46. old.)

A mikro- és makrokörnyezetétől elidegenedett poszt-posztmodern embert

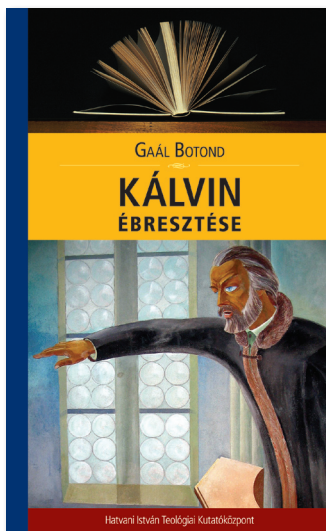
az origó megtalálásában a *Kálvin és az európai természettudományos gondolkodás* c. fejezet segíti, amely történelmi, filozófiai és teológiai komplexitásában veszi górcső alá az európai természet-tudományos gondolkodás mérföldköveit, az arisztotelészi gondolatrendszer inspirálta skolasztikus természeti teológia ismertetésével. A kálvini idézettel az egzakt tudományok melletti érvelés mellett a reformatori szellemi hagyaték időtálló, lényegi elemei kerülnek fókuszba: „Végtelen nagy számmal vannak mind a földön, mind pedig az égen azok a bizonyítékok, amelyek Isten csodálatos bölcsességéről szólnak; és pedig nemcsak azok a rejtettebb bizonyítékok, amelyeknek alaposabb megfigyelésére vannak rendelve a csillagászat, az orvostudomány és az egész fizika, hanem amelynek bármely egyszerű ember előtt akaratlanul is feltűnnek...”. (109–110. old.)

A szerző rendszerszemléleti gondolatvezetéssel tárja fel az egyes történelmi korok, diszciplínák, eszmeáramlatok... tudományos elveit, tételeit, aspektusait. A sok szempontú értékelés és kitekintés eklatáns példája, egyebek között, a teológia axiomatizálásának fölvetése vagy a kálvini úrvacsoratan és a modern térfogalom összefüggéseit feltáró fejezet. Az úrvacsora és a keresztség sákrametumának kiszolgáltatásának problematikáját a keresztyén egység megélésének hiánya szempontjából értékeli. A tanulmányok belső dinamikájának, egymásra építésének különleges

fordulata az ember örökletes meghatározottságának a kálvini predestináció kontextusába történő helyezése a genetika, a matematika és a teológia korrelációjában. Az *ember genetikai meghatározottsága és az eleve elrendelés* c. fejezet a lét esszenciális faktorainak jövőbeni elemzése szempontjából ígéretes távlatokat nyit meg, új kutatási területek lehetséges összefüggéseibe engedve bepillantást – így „még több titok tárul elénk”. (141. old.)

A tanulmánykötet jellemző sajátossága, hogy pragmatikus kérdésfelvetések tartják egyensúlyban a titkok világába történő betekintést, az interdiszciplináris kalandozást valamint a létet, ezen belül is a református létet meghatározó valóságot. A *Helyese Kálvin tanítása a presbiteri egyházkormány-*

zásról a Szentírás mércéjével mérve? c. fejezetben az ószövetségi gyakorlat vizsgálata, majd az újszövetségi egyház-kormányzati modell tanulmányozása után a szerző kérdésfelvetése megállítja az olvasót. A zsinat-presbiteri elvek fundamentumán kormányzott egyházunkban mélyen eltöprengtető már a pusztá gondolat is: *Presbiteri rendszerű-e a Magyarországi Református Egyház?* A kérdés élességét fokozza, hogy „az újszövetségi gyülekezetben és egyházban alig van olyan tisztség, alig van olyan szolgálat, amit ne maga Krisztus viselne. Ő mindenekelett a 'diakónus' [...], az 'apostol', a 'tanító', a 'püspök', a 'lelkek pásztora és felvigyázója”. (Kocsis Elemér: *Dogmatika*, 291–292. old.)

A jelen egyházvezetési gyakorlat bizonyos aspektusaival együtt járó megoldatlanságok tekintetében a II. Helvét Hitvallás „programját” állítja elének iránytűként: „Az egyház szolgálóit hívják meg és válasszák meg törvényes egyházi választással. De ne akárkit választva, hanem Isten választottját keresve.” (II. Helvét Hitvallás, 18. rész)

Az utolsó előtti, a *Kálvini vonások a magyarok lelki arcán* c. tanulmánnyal, – amely megjelent a Református Egyház c. lelkipásztori folyóirat 2008. 60. évfolyam júniusi számában (109–120. old.) – a szerző konzekvens, magyar keret ad a reformáció kibontakozásának, hazai vívmányainak bemutatásával. Népünk lelkiségében a kálvini vonások karakteres tükröződését kutatja, a reformátor szellemi arcát kontúrozva. A kálvinizmus történelmünket alakító, nemzettudatunkat erősítő, lelkiségünket tápláló, tudományos teológiai gondolkodásunkat formáló, kulturális értéket teremtő dimenziójába illeszkednek *A Kálvinista*

kisebbség szerepe a magyar kulturális életben c. korábban olvasható fejezetben már felsejlő reformátori jövőkép, program markáns elemei: az alma mater, a tudományok művelése – a tudás, a hit, a kultúra, a nevelés és erkölcs korrelációjában. A szerző ezt az évszázadokon át kipróbált „programos szemléletet” ajánlja a politikai aréna aktorai figyelmébe. (120. old.) Ezen program működőképességének bizonyítékeként az irodalomban és a képzőművészetben maradandót alkotókra emlékezik.

Az olvasónak a hit, a tudomány, az alkotás egységében tárul fel a tanulmánykötet publikálását inspiráló cél, amelyet plasztikusan fejez ki a borítólap tervezője, Miklósiné Szabó Monika grafikus művész is: a Krisztus-test ébresztése az *ecclesia semper reformari debet* elv szellemében. A kálvini „érintés” a különböző nemzetek egyetemes öröksége – mindazoké, akik azt magukénak vallják.

Krasznai Andrea